

DEBRECENI PROTESTÁNS LAP

EGYHÁZI ÉS ISKOLAI HETI KÖZLÖNY.

<p>A lap szellemi részét illető minden közlemény a szerkesztőség címe alatt küldendő.</p>	<p>Megjelen hetenként egyszer szombaton, másfél íven. Előfizetési ár: egész évre 6 frt (12 korona), félévre 3 frt (6 korona). Hirdetések díja: <i>Benn a lapban</i> egész oldal 8 frt, féloldal 4 frt, negyedoldal 2 frt; <i>a borítékon</i> egész oldal 4 frt, féloldal 2 frt, negyedoldal 1 frt. Többszörös hirdetésnél árengedmény adatik. Bélyegdíj minden hirdetésnél külön 30 kr. Egyes szám ára 15 krajcár.</p>	<p>Az előfizetési és hirdetési pénzek s a lap megrendelésére és szétküldésére vonatkozó összes megkeresések Karai Sándor tanárhoz (Rákóczy-utca 46. sz.) intézendők.</p>
---	---	---

A debreceni főgymnasium túlnépessége.

Az utóbbi hónapok alatt két ízben került elő immár lapunk hasábjain a felírt ismeretes téma, más-más címek alatt, egyenesen megnevezve vagy a nélkül ugyan, de tényleg mindenik cikk e bajon kíván segíteni, erre ajánlja mentő gondolatait. Az első cikkben „Pár szó a szülőkhöz vidéki gymnasiumainkról” cím alatt *Paedagogus* gyakorlott tollal sorolja fel az előnyöket, a melyek a már jól berendezett vidéki gymnasiumokban kínálkoznak a túlnépes központi iskolák felett, miből folyólag amazok pártolására buzdítja a szülőket; a másodikban „Túlnépes és néptelen középiskolák” cím alatt *Egy szüle* szintén élénk színekkel rajzolva a helyzetet, teljesen igazat ad *Paedagogusnak* a baj konstatálására és orvoslására nézve, csak hogy a kivített nem a szülők eredményre nem vezető buzdításától, hanem az iskolai hatóság erélyes intézkedésétől, nevezetesen a távollakóknak a debreceni főgymnasiumból egyenes kiszorításától várja.

Látszik, hogy higgadt elme s komoly tanulmány tárgya mindenik dolgozat és mégis — be kell vallanom — hogy nem érthetek velök egyet teljesen. *Paedagogus* álláspontja ugyan világos és hogy a figyelmet az újjá alakult vidéki gymnasiumokra fölhívja, egészen helyes és eljárása okos dolog. E téren azonban tovább mennünk nem lehet. Minden egyes átalakult intézetnek önmagának kell jó hírnevét megalapítani, így a bizalmat önmaga iránt kivívni, a mint ez már egyik-másik jól berendezett vidéki gymnasiumunk évről-évre növekedő népességén megnyugvással tapasztalható; de azt hivatalosan sürgetni, mintegy erőszakolni — úgy gondolom — nem lehet. A második cikk írójával tehát már csak annyiban érthetek egyet, hogy *Paedagogus* buzdításának — legalább egyelőre — vajmi csekély gyakorlati eredménye leend; ebből folyó merész következtetését azonban, hogy

t. i. a debreceni főgymnasiumban a felvételt a távolabbi vidékek lakóira nézve meg kell szorítani, nem oszthatom.

Azt csak röviden érintem, hogy okoskodása azon téves állításon nyugszik, mely szerint Debrecen párhuzamos osztályai vonják el a népeséget a vidéki iskoláktól; holott a jobban berendezett vidéki iskolák alsó osztályaiban immár a párhuzamos osztályok szükségének réme fenyegetőleg kísért (Mezőtúron 71, Szatmáron 69 stb. volt a múlt isk. évben az I-ső osztályba felvett növendékek száma). Mit vont el ezektől Debrecen? hova teszik ma is megbírhatlan számú növendékeiket, ha Debrecen még többet ad? Felsőbb osztályaik néptelenek ugyan, de azoknak Debrecenben nincsenek párhuzamos szakaszaik.

Sokkal döntőbb ennél előttem az a körülmény, hogy a debreceni főgymnasium múltjánál és jelenénél fogva növendékei felvételében földrajzi határt nem szabhat. Főiskolánk, abban gymnasiumunk, az egyházkerület iskolája; az egész egyházkerület, sőt mondhatjuk, az egész magyar reformált egyház egyetem közeli, mint távoli részéről vetekedve állottak elő a kegyes alapítók, a kik áldozatkészségének e főiskola nagyságát, szellemi és anyagi erejét köszönheti. Az ajánlott megszorítással tehát nemcsak, hogy hálátlanul elszakítaná magát a debreceni collegium egyházunk nagy egyetemének áldozatkész közérzetétől, de meglevő alapítványai jó részéhez illetékességi jogát is kétségessé tenné.

A létszám kitélése okozhat — sajnos — okoz is megszorítást, a földrajzi fekvés azonban nem! Sajnálattal láttam mindenkor, hogy a létszám korlátozó hatalma alatt mily harcokat kellett vívni évek óta a szülőknél gyermekeik felvételéért, s mennyi keserűséget, belső hidegülest vittek haza innen magokkal — mondhatnók már évtizedek óta — az elútasított szülők. De a kényeszerűség hatalma előtt elvégre is meg kellett

hajolniok. Most e bajokhoz még a távolság miatti elútasítást is csatoljuk?! Félek, hogy végzetes ballépést tennék ezzel főiskolánk jövőjére.

Valljuk be őszintén, a debreceni főgymnasiumot illető iskola-politikánk alapján tévesztett volt. Hogy éveken — mondhatnók — évtizedeken át mily elkeseredett küzdelembe hajtottuk a szerencsétlen szülőket, míg gyermekeiket ide felvétetniük sikerült, arra fájdalmas keserőséggel emlékeznek vissza mindazok, a kik egyszer-mászor az izgalmas jeleneteknek kénytelenek voltak tanúi lenni; az ostromlott vár nem lehet erősebb megtámadtatásoknak kitéve, mint a miket itt az igazgatóságnak a kétségbeesett szülőktől ki kellett állani. A más vallásukat pedig egyenesen kizártuk. Hogy mekkora erkölcsi veszteséggel jár reánk nézve ez is, felesleges bővebben fejtegetnem. Ez eljárásunkkal aztán egyenesen belekényszerítettük róm. kath. atyánkfiait abba, hogy debreceni négy osztályú algymnasiumokat főgymnasiummá kiegészítsék. Így gyűjtöttünk fejünkre eleven szemet!

Ez tovább már nem mehet! Látnunk kell, — ha szemeinket kinyitjuk — hogy a debreceni gymnasiumok népességét le nem szállíthatjuk még erőszakos úton sem. Különben is általános a növendékek számában az emelkedés. De meg ref. gymnasiumainknak minden egyéb középiskolai intézményt kell ez időszert, valószínűleg ez-

utánra is pótolni. (Nincsenek felső nép-, polgári-, reál-iskolánk, csupán csak gymnasiumaink.) *Ha tehát sem tűzzel, sem vassal nem riaszthatjuk el a Debrecenbe vágyókat: változtassuk meg eddigi tévesztett politikánkat. Rendezzük be főgymnasiumunkat úgy, a mint azt a szükség és a kor, kapcsolatban egyházunk jól felfogott érdeke követeli.*

Elsősorban kétségtelen, hogy a párhuzamos szakaszok felállítása mind a 8 osztályban elodázhatatlan, e mellett az alsó osztályok magas létszáma szintén tarthatlan. Minélfogva 16 párhuzamos osztályra és a két alsó osztályban két harmadik szakaszra, összesen tehát 18 osztályra van sürgető szükségünk. A halogatás eddig is kiszámíthatatlan veszteséggel járt, továbbra már végzetes lehet. Gondoljunk a közelebbi érettségi vizsgálatunknak országszerte megdöbbenést keltő kedvezőtlen eredményére.

Másodsorban készen kell lennünk még arra, hogy a 18 osztály rövid idő alatt 20-ra emeltessék. Az így megnövekedett és kiegészült debreceni főgymnasiummal aztán, tekintettel a vidéki gymnasiumok megbízhatóságára s külsőleg is folyton növekedő hitelére, hosszú időn át beérhetjük; legfeljebb a maximális számú szakaszokban merülhet még fel a szüksége annak, hogy egyes nagyobb begyakorlást igénylő tárgyakra nézve az illető szakasz ideiglenesen megosztassék.

TÁRCA.

I m á d s á g,

melyet a Tompa emlék-ünnepély alkalmával Feketehegyen 1899. jul. 27-én tartott *Szél Kálmán*, ev. ref. esperes.

Szeretnek Istene! jövel, légy velünk, s add reánk áldó kegyelmedet! Ámen!

Egybegyűltünk a Te nevedben, Isten jó Atyánk! hogy lélekben és igazságban imádjunk Téged, ki az erőnek a kegyelemnek, az áldásnak egyedüli és örök kútfeje vagy!!

Oh Uram! igédből tudjuk mi, hogy valahol ketten, avagy hárman, egybegyűlnek a Te nevedben: velők vagy és meghallgatod a fohászt, melyet benned bizó hived Hozzád emelnek; oh lásd meg hát Hozzád vágyó lelkünk buzgóságát, s vedd kedvesen a fohászt, melyben — a hazafiui kegyelet ezen emlékűnnepén — Téged magasztalunk, s áldó kegyelmedet esdve kérjük!!

Igen! a hazafiui kegyelet érzelmével gyűltünk össze, hogy megújítsuk emlékét Tompa Mihálynak, ki a Te igaz és hív szolgád vala, s a magyar nemzetnek halhatatlan költője, hogy ezen megemlékezésben Neked mondjunk hálát, ki őt adta nekünk, s hogy az ő példad adó életéből merítsünk erőt, lelkesedést, kitartó buzgóságot . . .

Mint a csillag, égi magas pályáját önfényén ragyogja be: úgy ő is, ama nemes, dicső pályát, melyet szerető

szívének melege, s lelke örök erőinek fénye sugárzott be . . .

Mint pap és költő, ha szólott, ha írott, egyaránt az isteni örök igét hirdette; irodalmi munkássága: Isten, haza és emberszeretetre tanít és pedig amaz első pünkösdi lélek ellenállhatatlan erejével, a mely mindenkinek saját nyelvén szól, s mindenkit egyaránt elragad.

Majd midőn az Ur beláthatatlan útai szerint, bánatról-bánatra vezetett: megpróbált hitének erejéből vigaszul „olaját” nyújt a szenvedőnek; s végre, midőn már az Ur ítéletének útában állott, — a megtört test utolsó napjaiban, — elszálló lelke „derült, hosszú, boldog élet szívből kelt óhajával” búcsúzik el legjobb barátjának, édes anyát vesztett, picinke unokájától.*

Igen! mert az ő lelkének alapszíne a szeretet volt, melynek, mint a napsugárnak, világítani és melegíteni kellett . . . világítani és melegíteni: szóval, tollal, példad adó étellel . . .

Mi Urunk, Istenünk! ezen megemlékezés által taníts minket, kik édes magyar hazánk különböző tájairól, üdülést, gyógyulást keresni jöttünk ide, a fenyesek üdítő forrásához és ha megtaláljuk ezt, emlékeztess minket, hogy valamint a teremtés hajnalán, a te lelked állott a vizek fölött, úgy ma is a te lelked táplálja azokat; hogy így Téged imádjunk, kitől száll alá minden jó adomány és tökéletes ajándék . . .

* Célzás arra, hogy Tompa utolsó napjaiban arcképét ezzel a sajátkezü aláírással küldötte el hozzám: „Arany Juliánk leánya, a kicsiny Szél Piroskának, derült, hosszú, boldog élet szívből kelt óhajával emlékül, a nagyapáék hű barátja Tompa Mihály.”

Ezzel eljutottunk a kérdés sarkpontjához; hol vegyük minderre az eszközöket, hiszen tudvalevő, hogy ily óriási áldozatra képtelenek vagyunk. És a nagy feladat — szerintem — még sem kivihetetlen, ha meg tudjuk hozni a legnagyobb áldozatot, meg tudjuk győzni önmagunkat. Le kell szállanunk arról a tagadhatlanul önbecsérzetünket emelő állásponttól, hogy a magunk erején továbbra is megállhatunk és fejlődhetünk; be kell ismernünk, hogy a haladó időkkel a magunk erején többé lépést nem tarthatunk, hogy fennállhatásunk s fejlődésünk végett az állam segítségére okvetlen szükségünk van. (A kérdés már az egyházkerületi közgyűlés előtt is felvetetett, mi annak kedvező elintézésétől főiskolánkra a legjobbakat reméljük.)

Szükségünk van a segítségre úgy belső, mint külső berendezkedésünk lehetővé tétele végett egyiránt. Épületünk szűk, helyiségeink kevesek. Akadémiánk 8 évfolyammal 6—7 tanteremben, tanítóképezdénk 3 osztálya lakószobákban nyomorog; sok egyéb szükséges helyiségnek hiányával vagyunk. Hát még a gymnasium fokozódó igényei! Mindezek kielégítésére nagyobb mérvű egyszersmidenkori és nagyobb mérvű állandó államsegélyt kell kieszközölnünk.

És kérnünk kell ezeket sürgősen, míg még a hangulat, rokonszenv mellettünk van: ha ezt végleg elveszítjük (nem egyszer már veszendőbe hagytuk), vajmi kevésre mehetünk. Nem gondolom, hogy az államhatalom Debrecennel szemben ma még szűkmarku lehetne!

Igy élni, virágozni fog nagy népességével

Midőn a fenyesek üdítő vizéből meritünk, juttasd eszünkbe édes megváltónknak ama mély értelmű szavait, melyeket a Jákob kutjánál, intézett a samáriai asszonyhoz: „A ki iszik ebből a vízből, ismét megszomjúhozik; de a ki iszik abból a vízből, a melyet én adok neki: nem szomjúhozik meg soha többé, mert az a víz, a melyet én adok neki: örök életre forró víznek cseppje leszen ő benne“.

Adjad azért Uram! adjad nekünk ezt az örök életre forró vizet: a te benned vetett igaz hitben, a te akaratodon való csöndes megnyugvásban és a szeretet munkáinak buzgó gyakorlásában.

Óh mert, „ha angyaloknak, avagy embereknek nyelveken szólának is: szeretet pedig nincsen énbennem, olyanná lettem, mint a zengő érc s a pengő cimbalom. Ha minden javaimat szétosztanám is a szegények között, vagy ha tüzre adnám is az én testemet: szeretet pedig, az élő Istennek, a hazának, az embereknek szeretete nincsen én bennem, mit ér mindaz? mit használ az nekem.“

Hiszen, valamint a bennünket környező természetben, a nagy mindenségben a legelső, a legfőbb tényező: a vonzó erő, — úgy az emberek világában, a boldogságnak teremtő és fentartó öserője: a szeretet, a mely nem azt keresi, a mi elválaszt, hanem azt: ami egyesít. Az a szeretet, a mely mindent elfedez, mindent eltűr és soha el nem fogy; az a szeretet, mely abban gyakorolja magát, hogy jót tegyen, hogy könnyet töröljön, hogy az égő sebre balzsamot csepegtessen,

a debreceni főgymnasium; élni s virágozni fognak — folyton fejlődve, népességökben gyarapodva — a vidéki gymnasiumok!

Tanügybarádt.

A lelkészi hivatal megszilárdítása.

Láttam, tapasztaltam, hogy az igehirdetés sikerére befolyással van az igehirdető egyénisége, de hivatali állásának a tekintélye is. Mi protestánsok a tekintély elvét visszaútasítjuk, de a gyakorlatban mi is hódolunk annak, természetesen kiki az ő felvilágosodottságához mérten. És mivel ez így van: az igehirdetés szent célja érdekében annak eszközeit is erősíteni, könnyen érthető szükség. Szeretnék a lelkészi hivatalnak olyan súlyt adni, hogy az egyházban legalább az innen származó rendeltetések megszűnjenek, vagy lehetőleg korlátoztassanak, hogy viszont ez békét, nyugalmat, ezek ismét az egyházi nagy célok sikeres munkálását eredményezzék. Mert hiszen szemmel láthatólag emészti az egyházak, mindenek felett a prot. egyházak erejét azok a versengések, melyek a lelkészi hivatal nem kellő szilárdságából erednek.

Kettős irányban kellene a lelkészi hivatalt megszilárdítani; u. m. 1. *erkölcsileg*; 2. *anyagilag*. Az volna belső megszilárdítás a köztudatban, végrehajtva magok a lelkészek által; ez külső, mit csak törvényhozástól remélhetünk.

A lelkészi hivatalnak a köztudatban nagyon ingatag alapja van. A közvélemény, az általános hangulat ennek a hivatalnak nem kedvező. Azt hiszem, ha e közvéleményt titkosan leszavaztatnák, ezt az állást elejtenék. De még annak a kisebb résznek, a mely megtartaná, a mely szükségesnek itéli, annak is némelyike csak mint

Szeretetnek örök forrása! jó Atvánk! Az élő és munkás szeretetnek ezt az áldott lelkét tedd élővé, tedd munkássá mi bennünk, hogy így mások is látván a mi jó cselekedeteinket: dicsőítsenek Téged! kinek nevére térjen dicséret és dicsőség most és mindörökké Ámen!

Egyháztörténelmi adatok.

IV.

Nos Anna Bornemisza, Dei gratia Princeps Transylvaniae part. Regni Hung. Domina et Siculorum comes etc. Adjuk tudtára mindeneknek, a kiknek illik, hogy mi kiváltképen való és legelső dolgunknak tartván minden állapotunkban az Isten dicsőségét és annak anyaszentegyházának s eklézsiájának építését és tápláltatását; mind pedig Máramaros vármegyében Urmezőn lakó csebi Pogány familiának alázatos requisitójokat méltó tekintetbe vévén, mivel istenes indulatjoktól viseltetvén, arra bírták magukat, hogy a *balgatag Oroszok* között keresztyén orthodoxa vallásunkon levő eklézsiát és abban Predikátort tartsanak, — akarván az iránt keresztyéni dolgunkban subleválni: megírt Máramaros vármegyében levő *rhónai aknáinkról* proveniálendő sóból — melyet közszóval „Isten savának“ hívnak — esztendőnként conferáltunk ötven-ötven forintokat; biztatván és bátorságossá tevén azon keresztyén vallásunkon levő csebi Pogány familiát, valameddig azon eklézsiát és abban való Predikátort tartanak, annuatim a megírt ötven-ötven magyar forintokat megadatjuk mind magunk, mind pedig successorink kiadatják, melynek nagyobb

szükséges rosszat tartja meg, a mennyiben az egyházat csak mint politikai intézményt, a lelkészi hivatalt, mint rendőri közeget tekinti. Szavalkókban kifejezve, igen kicsiny számat tenne azoké, a kik teljes mértékben átértve a lelkipásztori hivatal fontosságát, azt a jelentőséget, a melylyel bír az a társadalmi és állami életben is, azt a magasztos rendeltetést, a melyet az egy magasabb világrend érdekében betölt, arról őszinte jóindulattal éreznének, gondolkoznának, nem csak külső szokásos, hanem valódi, szíves tiszteletet tanúsítanának iránta állandóan. De bevinni a köztudatba a hivatal nélkülözhetetlenségét; tiszteletet, talán mondhatnám: hódolatot vivni ki az állás és viselője iránt, ez *első sorban a hivatal viselőitől függ*. Nem szólok arról, hogy még közönséges bűntényekben is találtnak itt-ott lelkipásztorok; de *nem elégedhetünk meg azzal sem, ha ők a közönséges polgári becsület mértékének megfelelőnek*, mert a valóságban ez nagyon alacsony fokán áll. Tudjuk, hogy erre elég, ha valaki nyilvánosan elítélve nem volt, ha rabruhában még nem járt; itt a megtépett becsületet egy levegőbe röpitett golyóval, egy-egy kardhorzsolással, nagyhangú jegyzőkönyvekkel, nyilatkozatokkal egészen jól össze lehet tákolni; a „kifogástalan gentleman“ ellen senkinek többé semmi szava. Gondolata!? az más. *De a lelkészek ellen gondolatnak sem volna szabad lenni . . . ok, tárgy nélkül!* (Hogy a legtisztább életet is beszennyezhetik gonosz nyelvvel, lélekkel, az sajnos, igaz; de erről nem tehetünk!) A becsületességnek, erkölcsi tisztaságnak olyan magas fokán kellene állnia minden lelkipásztornak, hogy oda, mint általában a fenséges magasságba, hódoló tisztelettel tekintsen fel minden teremtetett állat. Azonban a becsületesség bármilyen magas legyen is az, negatív tulajdon, egy lelkipásztornak nem elég. Neki eselekvő erővel, úgymondhatnám: kegyességi tulajdonsággal is kell bírnia

bizonyosságára adtuk ezen kezünk írása és pecsetünk alatt költ levelünket. Datum in Civitate nostra Alba-Julia. Die decima quarta mensis Decembris Anno Dni 1673. Anna Bornemisza m. pr. (L. S.)

V.

Bizodalmas Drága nagy jó uram!*

Tudva levő s szegény papjaink ellen instituált *decimalis processusnak* a via juris lejendő abstrahaltatása iránt Mgs Beleznai generalis ő nagysága által az Úrnak általadott Instantiánkat benyújtotta-e már az úr a Felsőes Cancelláriára vagy sem? mindeztideig semmi tudósítást nem vettünk. A honnan concludáljuk azt, hogy talán még eddig, ha beadódott is, de a F. Cancellárián fel nem vevődött.

Sok okos úri embereknek javaslatokból azon Instantiánkat a Felsőes Császárnak is circa 23 Julii, a midőn Ő Felsőes vármegyénken keresztül ment volna, az alább leírt memorialissal együtt beadták papjaink. Kik is az Isternek csudálatos gondviselése által oly különös kegyelmességgel excipiáltattanak a Felsőes Császár által, a melyről még csak nem is álmodtanak.

Az Instantia beadása így esett: Midőn a Császár az aknáknak visitatioja után *Szigetre* beérkezett volna, szegény papjaink az ő Felsőes számára rendelt szállás kapujánál várván ő Felsőesét, ott be akarták nyújtani az Instantiát, de ő Felsőesé nem vévén el tőlök, azt mondotta nekik, hogy menjenek utánna. Ismét a ház

* E levél Nagy Sámuel bécsi ágenshez volt írva.

a becsületesség mellett. A lelkipásztoroknak nem elég, hogy soha semmi rosszat nem tesz, senkinek nem árt, semmi tisztátalan be nem szennyezi (jól lehet ez maga oly magas követelmény, a melynek e világon nagyon kevesen felelnek meg); ő benne kell lenni olyan tulajdonoknak, miket a törvény, sőt a társadalmi felfogás sem követelnek mástól, de elvárja a világ a lelkésztől. Ő legyen irgalmas, könyörülő, jótékony adakozó erejéhez mérten, de nem földi mértékkel mérve; szeretettel teljes, haragot nem tartó, nem bosszúálló, szelid stb., úgy a mint azt a mi Urunk Jézus Krisztustól és Pál apostoltól olvassuk és látjuk az írásban. Tehát nem új dolgokat mondok, legfelyebb annyiban, hogy a lelkipásztorokra nézve fennálló és a közvéleményben nagyon ismert ezen követelményeket ritkán és igen félénken szoktuk hangoztatni.

A kálvinista lelkészek hivatalos címe régen ez volt: *„Tiszteletes, tudós“*. Az mint cím mai napig megmaradt (igaz, hogy csak két egyházkerületben: a tiszántúli és erdélyiben; a más három magasabbra vágyva, a r. kath. klérus címének átvételével sokkal kevesebbet nyert, talán az igazat fejezi ki hivebben a *„tisztelendő“* címezzel). Ez lassan kiszorult a használatból. Fájdalmas dolog volna, ha a gyakorlatot a szükség teremtette volna meg; ha a nyelvháznál itt is a tényállást fejezné ki. Mi magunk ezt meg nem ítéljük, legalább nem a nagy többség. De félek, hogy az olyan jelenségek, mint p. o. hogy Révész Imre az 1850-es években kiadott munkáiban (egyházjogi tanulmányok) s ha jól emlékszem valamelyik prédikációs könyvében is nyíltan kimondja, hogy a magyarországi kálvinista papság tudományossága teljességgel nem áll a megkívánható színvonalon, hogy az olyan panaszok, mint a milyenek e lapban is olvashatók voltak mostanában, melyek siratják a 16, 17. századi állapotokat, mikor az irodalom mezején a protestantismus

ajtájánál is be akarták nyújtani, de ott sem acceptálván, behívta őket éppen a maga szobájába és ott az aajtót papjainkkal bezáratván s velők a szobában csak maga levén, több igen kegyelmes beszédjei között, minnekutánna az instantiának meritumát tőlök megértette volna, azt mondta nekik: „Si per me stat. obtinebitis. Ceteras Instantias reliqui hic, apud Kvassium, sed hanc ipse feram mecum Viennam.“

Mint hogy azért ezen ritka példájú Felsőesnek intercessiójához többet bizunk, mint az egész Ministerium s Cancellaria intercessiójához; ő Felsőesé pedig — a mint itt vagyon a híre — még hátralevő hosszú útjára nézve hamar Bécsbe vissza nem fog menni: félünk attól, hogy talán addig, míg ő Felsőesé Bécsbe visszaérkezik, felvevődik s resolutio is jön instantiánkra. Arravalónézve kérjük az urat teljes bizodalommal, hogy ha még eddig nem assumáltatott instantiánk: az úr egy cseppet se sürgesse, hanem inkább minden az úrnál tudva levő úton s módokon azon igyekezzék, miképpen instantiánk assumaltatását ő Felsőesé visszamene teléig impediálhassa. Midőn pedig ő Felsőesé Bécsbe visszaérkezik, nem ártana ha maga is az úr a Felsőes Császárnál personalis audientian recomendálna szegény papjaink instantiáját, mert akkor mindjárt megemlekeznék Maramarosban nekik tett ígéretiről. Én pedig az alatt is úri favoriba ajánlott maradtam, az úrnak tökéletes igaz szolgája ifj. Pogány Ádám m. pr. Szigeth. 5-dik Aug. 1773.

Közli: **Földváry László,**
vác-hartyáni ref. lelkész.

volt a vezető, míg ma a r. kath. sajtó csaknem naponként ad hirt theol. tudományos művek megjelenéséről, nálunk pedig a legszükségesebbeket is nélkülözzük; az hogy a prot. irod. társaság évről-évre bukástól fél, egyházi lapjainkat számosan nem járatták, ugyanazon egyházkerületbeli lelkészek; mindezek egyenes úton vezetnek arra a következtetésre, hogy lelkészeink ma már nem lelkesülnek a „tudós” szép címéért; mi több, talán vannak többen olyanok is, a kik művelődni sem kívánnak, olvasni nem szeretnek; majdnem úgy van, hogy az egyházi dolgozatokat, könyveket, lapokat ugyanazok írják meg és olvassák el. Pedig a reformáció a világossággal hódított, a tudományok ápolásával, terjesztésével nyerte meg a világot; azok az egyszerű szegény prot. papok nemes lélekkel, de mély, igaz tudományukkal is oly magasan emelkedtek felbe az ő kinzöiknek, gazdagságban hatalomban kevély kath. püspököknek! Ma műveltségben, tudományosságban is túl vagyunk szárnyalva a r. kath. papságtól annyira, hogy gunyjaikat, kicsinyléseiket jogosultaknak érezve, nem állhatunk meg előttök pirulás nélkül. A protestantismusnak pedig világosságra, tudományra mindenkor szüksége van és lesz; azok nélkül elvész. Ennek tudása támaszt aggodalmakat a magyarországi protestantismus, sajnos, ebben is inkább a kálvinizmus sorsa iránt. Ezért mindenek felett a lelkészeket terheli a felelősség. A tudományokat, a világosságot a reformáció 2 első századában a lelkészek, tanítók ápták, terjesztették. És tiszteletesek voltak annál fogva is, mert tudósok voltak.

A mindennemű gépek átalakították e világ ábrázatát; megváltoztatták az emberiség gondolkozásmódját, felfogását mindenről, így a *munkáról* is. *Ma mindenkinek dolgozni kell*, ha élni akar és pedig lázasan, becsületesen, lelkiismeretesen. Rá kényszeríti a munkára az embert ma a nehezebb megélhetés, de ráhajtja a közfelfogás is; ez a közfelfogás, melynek mintegy képviselője, megtestesítője a munkára szocializmus ma még csak erkölcsi erővel kényszerít dolgozni mindenkit, de rajta van, hogy törvényvel, tétéles törvényvel is szabályoztassék a munkakötelezettség. E külső, vagy anyagi és belső erkölcsi kényszer nyomása alatt dolgozik ma már még a magyar nemes is! mert különben elpusztul, a mint sok szomorú esetből nehéz szívvel látjuk is. *Súlyos teherrel nehezedik a lelkészek becsületére az általánosnak mondható vád, hogy „mai nap csak a papok nem dolgoznak, mindenki munkája után él — úgymondják — mindenki megteszi kötelességét; csak a papoknak adják a fizetést ingyen, csak azoknak nincs semmi kötelességük!”* Nem e vád alól akarom a papságot tisztázni; végre is ha ez közmegegyezéssé vált, azt csak hosszas idő alatt, kitartó munkával lehet ennan kitörölni. Hanem én rámutatok arra a tényre, hogy az ilyen vélekedésnek a papi állás természete szolgáltat anyagot. Minden hivatalban van t. i. ellenőrzés, csak a lelképásztornak felsőbbje, ellenőrzője egyedül saját lelkiismeretessége, kötelességtudása. Mert az esperesi vizsgálat — kivált ha 2—3 óra alatt végez egy ekléziával — a lelkési hivatalt, mondjuk: a lelkési irodát ugyan felkutathatja; de a lelképásztorság tulajdonképeni munkaterére ki nem terjedhet.* E vizsgá-

* Mi magunk is tudunk rá esetet, hogy egyik egyházunkban új tanítói állomás szerveztetik; ezekre menő kiadással terméképittek: s a can. visitatióknak nincs egy szava, nincs egy kérdése sem a presbiteriumhoz, hogy szegénységükben hol vették a pénzt, miné áldozatokat hoztak; kinek köszönhetitek mindezt, hanem a visitatió abban keresi legjobb diésőségét, hogy az egyszerű gondnok számadásai ellen *forma tekintetében* (!) kifogásokat emel s a becsületes, de egyszerű embert az egyháztól

latnak, ez ellenőrzésnek, a mely már csak annál fogva is, hogy egy évben csak egyszer történik, jóformán semmi értékű, meg kell elégednie azzal, hogy nyilvános botrányt nem talál, hogy lelkész és gyülekezet kölcsönös békeséget jelentenek, mégha ez a békeség itt-ott csak épen arra az időre, hosszas keserűség, torzsalkodás után, esetleg talán a lelkész tekintélyének a rovására kovacsoltatott össze. Hanem, hogy az Isten igéje milyen lelki erővel hirdetik; lelkész és családja milyen módon tesz bizonyosságot életével az evangéliomról; a cura pastoralist miképen gyakorolja; egy szövegei a tulajdonképeni lelképásztori munkalkodás felől sem nem szoktak, sem nem lehet meggyőződést szerezni; ezt ellenőrizni nem lehet. Ennek mutatója lesz úgy az egy s gyülekezetekben, mint az egyetemes egyház életében az *idő*. Minthogy pedig ezzel a bíróval szembeállani nem fogunk; de meg bíróul azt nem is fogadók el: nem marad meg folyton mellettünk levő ellenőrzőnek más, mint saját kötelességérzetünk; ezt pedig — úgy mondják — a világ nem tapasztalta kellő erélyességűnek. Csakugyan olyan a hivatal természete, hogy vagy nincs a lelkiismeretesség, a kötelességtudás valakiben kifejlődve és akkor a lelkési hivatal nem egyéb, mint egy szegényletes semmittevés; vagy ki van fejlődve és akkor épen azért, mert külső hatalom nincs, a mely megelegetését nyilvánítsa annak az ellenőrző belső rugónak sarkantyúja alatt összeroskadhatunk. Mert míg a kötelességérzet nélküli lelkész egész életét eltöltheti semmittevéssel, kivéven, hogy szombat délután ki ír és betanul egy prédikációt: addig az, kit a kötelességtudás, a tettvágy hajt, eltekintve a folytonos önképzéstől, esetleg irodalmi munkalkodástól, a mire végre is kevésnek van tehetsége, éjet napot összetéve munkálkodhatik a cura pastoralis mezején és az igehirdetés érdekében. A nagy és művelt gyülekezetek lelkésze dolgozhatnak egész héten át, egyéb teendői mellett azon, hogy vasárnaponként azt a művelt és kritikával hallgató közönséget kielégítse, hogy előttök őt erkölcsi vereség ne érje. A kisebb gyülekezetek lelkészeinek pedig mivel lehetséges, tehát kötelessége ama legfőbb pásztor példája szerint (János 10: 27) ismerni az ő juhait, azoknak testi lelki szükségéit úgy egyenként, mint egyetemlegesen és azon szükségekhez alkalmazni az igehirdetést. Lehetséges az egyetemes érvényű krisztusi igazságok hirdetése mellett egész életen át a megszűnés nélkül felmerülő testi vagy lelki szükségekhez mértén prédikálni. Igaz, hogy ez sok gondot ad, lelkiismeretes vizsgálódást feltételez, néha kényelmünket megháborítja, ottan-ottan még álmunkat is megrontja, lehet hogy korán is megvenit, mert azt is mondhatnám, gyöttrő munka ez es emészto, szívünk és szellemünk erőit emészti fel. De azt merem állítani, hogy sikeres,

vaiósággal elüldözi. Elvitázhatalan tény az, hogy a régi tiszteletré méltó és hasznos „can. visitatio” nymbusából sokat vesztett. A presbiteriumok vaiósággal úgy tekintik, mint „adó executiót”, mely csak arra való, hogy az egyházmegyei és kerületi költségeket és másnemű obligat díjakat beszedje, nyugtázza s aztán „re bene gesta” tovább menjen. Sokat szeretnénk e dologról beszélni, most azonban csak ennyit: *feltétlenül szükségesnek tartjuk, hogy a lelkész az egyház életéről egész éven át naplót vezessen, abból a naplóból az egyház egy évi életének hü képét állítsa össze tisztán és világosan! S mikor a „can. visitatio” valahova kiszáll, a legfőbb feladatának tarisa az egyháztanácsot azonnal összehívni, ott a lelkész által előterjesztett kimutatást eleitől végig felolvastatni, ezt az egyháztanácsal tárgyalni s ebből kifolyólag az egyháztanácsot buzdítani, ha érdemeket szerzett, az elismerést megadni, ellenesetben tanácsolni, sőt ha szükség van rá, meg is róvni stb.* Ilyen formán gondoljuk mi üdvösnek a „can. visitatio” működését; így és csak így felel az meg a maga nagyobb feladatának s nem úgy, a hogy ma a legtöbb helyen van. Szerk.

egyedül sikeres. Ezt a pásztor az ő juhait hallgatják és követik őt (Ján. 10. 27.) de az innen-onnan válogatás nélkül összehordott táplálékai nem növekednek, még ha szemnek, száznak tetszetősen van is feltálatva. Ama hiven teljesített munka lassankint meggyőzné a közvéleményt a felől, hogy a lelkészi hivatal sem felesleges, sőt nélkülözhetetlen az emberiség közboldogságához.

Nem csekély szolgálatot tenne végül a lelkészek részéről az ő hivatali állásoknak a köztudatban leendő megszilárdítására nézve a *testületi szellem fejlettsége, az egyesülés*; a magán és hivatalos életben, érülközésben a szoros összetartás. Bizonyosan a lelkészek előtt sem ismeretlen „az egyesült erővel” jelszó, de az sem, a mit így elérni lehet. Csakhogy ezt magokra alkalmazni a lelkészek — úgy látszik — feleslegesnek tartják. Ha végig tekintek az egyes társadalmi osztályokon; végig gondolom azt a lázas, de hatalmas eredményeket termelő munkát, melyet mindenik a maga körében egy a közműveltség előmozdítása, mint a testület életében sifejt; ha felidézem emlékeimben minden társadalmi osztály magánéleti összetartását: sajnálattal kell elfogadnom az eredményt, hogy mindezekben nagyon fogyatékos a lelkészi testület. Én vagyok, a ki szomorú tapasztalatok után állítom, vallom, hogy érintkezéseinkben, társalgásunkban ma általában nagyon kevés az őszinteség, a tartalék nélkül való szívéllyesség, önfeláldozó barátság, szeretet. De viszont azt is látom, hogy a nem keresett, de mégis megtörtént érintkezéseknél, hivatalos összejöveteleknél minden társadalmi osztály tagjaiban van legalább némi szívéllyesség, udvariasság, mely egyre még jobban esik és a mai kor emberét kielégíti; hanem a lelkészek nagy általánosságban egymás közt nem tartanak lent a magán életben semmi érintkezést; a mennyiben — igen sokszor halottam világiaktól! — abban felháborítóan nyilvános a hypokrizis.

(Vége köv.)

„Egy szép levél” után.

(Révész Imre emlékéhez.)

A szerkesztő-helyettes átadván nekem Révész Kálmán „Egy szép levél” című közleményét, felhítt engemet, tennék toldalékul pár észrevételt. Teszem ezennel. Legyen az visszhang részemről.

Valóban szép, hogy az új-szivaci lelkész-barátunk a nagy szövétneknek folytonosan fénye alatt élven, pár évtized alatt is lobogtatja azt, jelöl, hogy a lelki fény, ha egyszer ihlette a kebelt, ennek dobogásáig nem szünetel. Reformátusságunk örökös gyöngesége volt, hogy valódi nagyjainak emlékét hamar feledésnek adja át, csak a jelennek udvarol, feledve, hogy a jelen méltatása a jövő feladata, s a jelen kötelme a mult érdemeinek előtűkröztetése. De mindig voltak egyes kivételek.

Többször mondtam, hogy egy századév is le fog suhanni, míg Révész Imréhez hasonló tömör alak állhat elő. Különösen a tiszántúli egyházkerület és épen maga Debrecen az, melyek aránylag legkevesebbet tettek nagyságos multjuk kimagasló alakjainak megtisztelésére. Szerte jár az új nemzedék, s nem tudja, mily ősök utóda! mily nagy lelkek éltek előtte e földön, hol most ő járdogál. Semmi nem emlékeztet őseinknek még csak nevére is.

Rám is nagy hatást tett Révész „Kálvin élete”, melyet külföldön olvastam át, utánam küldetvén; naplomba akkor feljegyzém így: „London, 1864. augusztus 12.

Ma végeztem be nagy izgatottság és lelki emelkedés közt a Révész által írt „Kálvin élete”-t. Első hatása rá, hogy erős vágy támadt bennem Skóthont és Edinburgot, a reformátusság északi sarkpontját meglátogatni. Örvendek, hogy nekünk is van már egy Kálvin életünk, s épen egy 2-ik Kálvin által megírva. A magyar is azon népek közé tartozik, kik a kálvinizmusnak sokat köszönnek, mely elv iránt népünk fogékony is. Különösen felkeltette érzelmemet a Kálvin elveinek kifejtése. Ez koronája az életrajznak. Kálvin élete, minden szigorúsága mellett is, megindított. Genfben lett visszahívásánál és élte végnapjai olvasásánál könyeznem kellett. Sok fáradsággal írott mű ez . . . de meglesz gyümölcse, s lehetlen, hogy a vallási szenderből felébredésre hatással ne legyen nálunk.” (Külföldi Naplóm II. kötete, 262. l.)

Csakugyan eljuthattam Edinburgba, s a skót szabadegyház nagy zsinatán ezer ember jelenlétében 1865. május 29. megtartottam a magyar ref. egyházzal kívánt beszédemet, örömmel jelzém, hogy híveink mily örömmel fogadták Kálvin életét Révéstől, a nagy reformátor háromszázados fordulóján; idéztem is a müből. Az autonomia (ott self government a neve) példány-nemzete erős visszhangot adott nekünk; egy tekintélyes presbyter, zsinati tag, ki ügyvéd és parlamenti tag is volt, Dunlop Sándor, viszonzválaszában mondván: örvend, hogy e zsinatban egy tagját láthatja azon nemes nemzetnek, mely leigázhatlan és ruganyos szellemmel támadt újra és újra fel oly nyomatások ellen, melyek csaknem minden más fajt agyonzúztak volna . . . ők (a skót szabadegyház emberei) mély rokonszenvvel viseltetnek azon nemes nemzet (a magyar) iránt, mely századokon át és nemzedékek során küzdött hitetlen uralkodók ellen, hogy megvédelvesse azon nagy elveket, melyek mozgatják minden protestáns ember szívét.” (III-ik köt. 1076. l.)

A lelkesedésnek, mivel találkozott az északi ponton a magyar ref. ifjú megjelenése, minden bizonyítással együtt megértése általek, hogy nálunk is emlékeznek Kálvinról, nálunk is vannak hasonló utódok; de friss hatása alatt voltak a skótok is a pátnes elleni küzdelem alatti magunktartásának, hiszen Révész emlékiratai ismeretesek voltak a parlament tagjai előtt. A Presbyterian Szövetség havi folyóiratában kívánták a szerkesztők, hogy Révész Imre jellemeztessék, nekem jutott a tiszta, hogy a szomorú, Illyés-szerű hirtelen eltűnése után a Kálvin élete íróját nekik felmutassam. Ismeri őt az angol vallásos közönség és méltán hat át hire az Oceánon is. („Emeric Révész, champion of church history in Hungary”. London, 1881. a „Catholic Presbyterian” decemberi füzetében.)

Nekem is jólesik az adott alkalomból elmerengeni a nagyjellemeü férfiú emléken. Egy pár egykorú feljegyzést hadd csatoljak még ide. Hiszen minden város igyekszik ma kikeresni fiaiból egy nevesebbet, szobrot emel annak, társaságot állit nevére, kivált ha költői művet írt: csak a szegény ref. lelkészek iránt — bármily nagy szolgálatot tettek legyen is a hazának — zárja be a nyilvános emlékezet redőit. Egykorú napló jegyzeteimből idézek még pár helyet, mivel nem mai a feljegyzés, abban van ereje, s mutatja a hatást, mutatja az embert.

„1866 aug. 5. vasárnap. A kis templomban táplálta Révész Imre az Ur igéjével a híveket, alkalmilag választott alapigéje (a sádovai ütközet éve) nagyon lekötötte ez időben a hívek figyelmét „Következők ez is, hogy halljatok haldoklásokat . . .” stb. (Máté 24, 6). Beszéde 3 részből állt: a hadakozás egyik legnagyobb csapás az emberiségre; mégis elkerülhetetlen szükséges

11 dakoz

rosz; de ebben is van számunkra vigasztalás. Hatalmas beszéd volt, őt hallani valódi táplálásom nekem. Kijövet után lakára kísértem, melynek ablakába a vasrács közé ősi lycium szövedött. E lakot fényképileg több példányban levéttetem; nevezetes dolgok folytak azon lakban le.) Főleg az angolhoz hasonló vallásos kedélyű Irinyi József-ről, ki már nem élt, szolt ő ismertetőleg előttem és magasztalta; aztán emelkedetten rajzolta Bethlen Gábor végső óráját. Hol vannak ma a valódi vallásos világi nagyok? Megajándékozott Énekeskönyvünkről írott becses füzetkéjével.

„1869. március 28. vasárnap. Húsvét. Szép napos idő! A nagy templom zsúfolásig telve, a közök is. Igélt Révész Imre, a bölcsész-szónok Kol. 1, 18. alapján „A Krisztus a halottak közül az első szülött“. A születés már lételt tételez fel, egy homályosb létből újabb alakú életre átmenetelt, a homályosb gözkörű életből fensőbb életre a halál által jutunk. Semmi, az anyag sem, semmiféle meg végkép, még kevésbé a lélek, ez oszthatatlan egy, a lélek természete és a szentírás tanítása szerint. A 2-ik részben felmutatta a halhatatlanság tana hatásait a megsemmisülés gondolatával ellentétben, megrendítő és felemelő vonásokkal. A hallgató könyzzett és megvigasztalódott. A hatás nagy volt. Magyarhon templomaiban aligha mondtak ma magasb szellemű predikációt. Az úrvacsorát felvette 456 férfi és 648 nő, együtt 1104 egyén.“

„1876. április 16. Húsvét. A nagy templomban óriás közönség, kivált női; jelen volt nőm, sógorném, családom is, a mi nekem igen jólesett. Révész Imre tartotta egyik legnagyobb szabású egyházi beszédét Luk. 24, 34 alapján, a Jézus Krisztus valódi feltámasztását bizonyította: a) Isten mindenható teremtő stb. voltából, b) a tanítványokkal és vértanúkkal, c) az egyház megalapulásával, d) a hitből és szeretetből vett örvekkel. Az úrasztalról a püspök ágendázott, felvette az úrvacsorát 407 férfi és 606 nő, összesen 1013 egyén.“

Nem felejtetem az idézeteket. Az ő egyházi beszédeinek hatása abban is rejtezik, hogy a hitvallás mindig olyan volt, miszerint a hallgató azt érezte: bár még tovább tartott volna. A tanítás nemzedékekre mindig nagy hatásai volt, 10 százalékkal nőtt ontudatunk, mondogatták volt. A ki őt hallgatta, vele társalkodott, műveit olvasta, — míg él, hatását érezni fogja. Erről tesznek e sorok is, de a szívaci lelkesz atyánkfia is tanubizonyoságot.

E kitérés után az „Egy szép levél“ tartalmára teszek én is néhány megjegyzést.

Révész „Kálvin életé“-nek 3-ik kiadását kívánatosnak tartom. Ha az egykorúaknál oly sok olvasóban edzette a lelket, szilárdította egyházához a ragaszkodást, ugyanazt fogja művelni az új nemzedéknél majd 4 évtized múlva. De nem könyvárusi úton, hanem valami alaphoz való változatlanul kiadandó 4—5 száz példányban s évenként legalább 50—100 példány jutalomkönyvül kiosztandó a mi egyházkerületünk főgymnasiumában a 8-ik osztályt végző jelesb tanulók közt arányosan; sőt felsőbb leánynevelő- és tanítóképző-intézeteink végző növendékei közt is emlékkönyvül; továbbá a nagy testvérkerület hatóságához is átteendő említett célra kellő számú példány ajándéku; végre a debreceni jog- és hittant végzetek részére is évenként legalább 10—20 példány jutalmul kiosztandó. Így 4—5 év alatt szétterjeszhető a nyomtatott példány, s oly kezekbe jut, melyek képesek azt forgatni. Ez ifjakból kerülnek ki majd presbtereink, lelkeszeink, talán gondnokaink. Ha csak minden 10-ik birtokos lelkében tesz oly nemesítő

gerjedelmet, mint bennem és a szívaci lelkeszben: már meglesz a szellemi haszon, s az eredmény: a hűség fokozása emelkedőben lesz.

A mély gondolkodó Ritoók Zsigmond úr „Nézetei“-ben rámutatott az egyháztörténelem nagy jelentőségére, mint nevelési eszköznek, mert a protestáns elveknek az egyénben kell jellemmé növekednie. (Debr. Prot. Lap 1899. 19. sz.) Ez megtörtént Révész Imrében.

A „Révész Imre emlék-alapítvány“ tőkéje már haladja a 4000 frtot, ennek egy pár évi kamatja oda áldozható, hogy épen szellemileg fentartsa R. I. emlékét, s az új nemzedék szívében állítson ércnél hatásosabb emléket, s a házi tűzhelybe vigye a protestáns elveket be. Így az alap is megtalálható s a nyiló új század elején megindítható a villamos áram, mely a kálvinizmus elemét rezgésbe hozandja a legfogékonyabb rétegben, a jövődő zsengéiben, egyházunk tavaszi kertjében, az ifjuságnál.

A mi az ő életrajza megírását illeti, még nem sietnék azzal, legalább meg kellene várni, míg az az adatanyag világra jő, melyet a hű fiú: Kálmán ígér, t. i. pátensi küzdelemi történetéhez járuló mű; az apa hősiessége, lelki vezérsége ott domború ki. Sőt kívánatos előkészületet képezne az ő leveleinek lehető egybegyűjtése, noha ez kissé kényesebb mező, s csak válogatva eshetnék meg. Nem példátlan külföldön, hogy a fiak rendezik „Memoir“-és más alakban sajtó alá atyjok életvonásait, ők leven a legilletékesebb magyarázókat.

Egy alapos életrajz a legméltóbb hála-emlék leend. Ez el is fog következni előbb vagy utóbb. Bod Péternek száz év elzúgása után kelt fel legterjedelmesebb életírója egy gróf Mikóban! szebb emlék ez minden temetői oszlopnál. Én most a kor ellen teszek kifogást, mivel az nem elég kedvező a csendes magunkba szállásra, nyugodt feldolgozásra: ha ily átmeneti természetű jelen kapná kezébe az alapos életrajzot, felő, hogy a méhszorgalom annak lelki feldolgozására e virágtalan és szelíd időben hiánvoznai fog.

Mikor a túlságos anyagi ügy szantja meg a lelkesz írók beisejét, s a mai és holnap nap lezúgának töltése adja a gondot: az eszményies magaslaton időzés nem gyakorol vonzó erőt.

Ref. egyházunk csakugyan válságos pontra jutott: nincs, a mi kellőleg lelkesítse. Oda vergődött vagy veretett, hogy vagy félig állami egyházzá megy át s a központosítás gépies hatása alatt kedvetlenül mozog; vagy tömörülnek az erősebb és önlábon megállható és szabad leget szívni szerető tudóval bíró egyháztettek s egy teljesen szabad és független egyházat alkotnak. Az államsegélyes egyházak más szellemet lehelendenek, mint az államsegélyre nem szoruló. Azon ponton vagyunk, hogy iskoláink is járszalagra kerülnek, s a kellő önerőt, sőt öntudatot veszteni fogják, szakadoznak a hívek szívéhez kötő szálak. Révész Imre kedves jelszava szerint „szomorúan feketednek az ormok“. Az ő lelke más kort alkotott, másképp akarta mind az iskola, mind az államsegély, mind az egyházalkotmány nagy kérdéseit megoldani. Az ő alakja, az ő lelkülete, az ő nézete szinte nem illik e korba, nem lenné honját a hazai egyházban. Meggondolandó: beállítsuk-e közénk most, mikor az erős idegzetek elernyedni kezdenek, s csak itt-ott csillámlik a hit és remény egy-egy csillaga.

Mintha már is kétfelé volnánk szakadva. Egyik fél, a többség, lelép a mult talajáról s alkuszik a jelennek. A másik, a kisebbség, aggódik: vajh mi lesz a jövőben?!

A szobornak bizonyos erős és magas talapzaton (pedestal) kell állani, hogy messzire is lássák; e talapzat a lelkek világában a hívő ezrek szilárd vállai. A porondra leszállított szobor (ilyen lenne az életrajz most) a köznapi futkosók egyenlő színvonalában hatástalanná válhatnék.

A szívaci és kassai lelkészek üdvözlésével zárom észrevételeimet.

Debrecenben, 1899 július 12.

Balogh Ferenc,
hittanár.

KÖZÉLETÜNK.

Az én baptistákkal való küzdelmem.

Mert hát én is küzdöttem és pedig sikerrel küzdöttem és most, mikor a győzelem teljes, Isten iránti hálaival tekintek vissza a lefolyt küzdelemre s eljárásom nyilvánosságra hozom.

Mindenekelőtt megjegyzem, hogy én, mint lelkész, erősen felfegyverkezve léptem hivatalomba.

Fegyvereim voltak először is a *hit* és pedig hit az Isten igéjébe és hit az Ur Jézus Krisztusba. Én nemcsak prédikáltam, de hittem is, hogy a teljes szentírás Istentől ihletett és nemcsak prédikáltam, de hittem is, hogy Jézus Krisztus Istennek fia, ki jött e világra, hogy a bűnösöket megtartsa, kik között én, ha nem is a legfőbb, de mégis egy vagyok.

Második fegyverem volt a *lelki élet*. Én a keresztyén vallást nemcsak könyvekből ösmertem, de ösmertem azt a gyakorlatból, mondhatni saját életem tapasztalataiból.

Én tudtam, mert hisz voltam is ezen állapotban, hogy van egy kor, a mikor az ember tudatlan az isteni dolgokban. Közönyös azok iránt és érdektelen az Isten dolgai iránt.

Én tudtam, mert hisz voltam is ezen állapotban, hogy van egy kor, a mikor az ember a bűnökben él — és pedig minden lelki mardosás nélkül — és még vágy, hajlam sincs az emberben e bűnökből való kiábrósításra.

Én tudtam, mert hisz voltam is ezen állapotban, hogy egyszer csak megelevenedett bennem a véték a bűn és elkezdett mardosni s nyugtalanított mindaddig, míg büntörlőt nem találtam.

Én tudtam, mert hisz voltam is ezen állapotban, hogy egyszer csak feltűnt előttem Idvezítő Ur Jézusom drága képe, alakja, szelleme, lelke s hívott magához s ígért nekem bűnbocsánatot és örök életet a benne való hit által.

Én tudtam, mert hisz ezen állapotban vagyok is, hogy azokat, kik Jézusban üdvöt, bűnbocsánatot találtak, azokat két törekvésnek kell áthatni; ezek egyike az, hogy minél szentebb és tökéletesebb életet éljenek, — és a másik, hogy minél nagyobb buzgósággal, önfeláldozással működjenek Krisztus dicsősége terjesztésére.

Ezek szerint, ha előttem valaki keresztyén lelki életről, lelki tapasztalatról, belső életről, újjászületésről, megtérésről, megszentelődésről, Krisztus iránti szeretetről s érette való munkálkodásról, az üdv felőli bizonyosságról, a megváltás örömeiről beszélt, — az nem volt ismeretlen fogalom.

Harmadik fegyverem volt a *teljes szentírás ösméréte*. Én 20—21 éves koromtól fogva a Bibliának hűséges olvasója vagyok s annak minden részét, könyvét

már sokszor elolvastam különböző színű plajbászokkal s az elmémben jobban megragadó, vagy lelkemben nagyobb emótiókat keltő verseket, sorokat, szókat megjegyzem s így a teljes biblia ösmerős előttem; de különösen ösmerős vagyok annak szellemével, lelkével. Tudom, hogy az főleg ezt a három nagy igazságot tanítja: minden ember bűnös, Krisztus az egyedüli Megváltó és a megváltottaknak új életbe kell járni.

Negyedik fegyverem volt a *vallásos szent élet*. Ebben gyakoroltam magam, hogy botránkozás nélkül való életem legyen és hogy senki semmi rosszat ne tudjon rólam mondani . . . és ha mond, annak ne legyen semmi alapja.

Ötödik fegyverem volt az *Isten beszédének tiszta hirdetése*. Predikációimban, biblíamagyarázataimban soha se beszéltem én bele az én gondolataimat az Isten beszédébe, hanem engedtem, hogy az Isten gondolatait beszélje ki az Isten beszéde és pedig egyszerűen, világosan, érthetőleg.

Ezzel az öt fegyverrel felfegyverkezve munkálkodtam az én gyülekezetemben és N.-Beeskerek városában.

Egyszer csak jönnek a baptisták. Legelőször is egy bibliaárús jött, ki most Meyer segédje Budapesten, egy igen vallásos hívő családomnál vett lakást s ott kezdett tartogatni gyülekezetet is. Bodokinak hívták. Eljött hozzám is. Szívesen fogadtam, theára hívtam magamhoz és elhívtam a templomba is. Ő is meghívott az ő gyülekezetébe, oda is elmentem; egyszerűen mint jó barát viseltem magam iránta s ő is látszólag irántam. Annál a családnál meg is gyorsította a hitéletet, de arra nem tudta őket reá bírni, hogy baptisták legyenek, mert hisz azt mondták ezek, hogy a mi jó van a prédikálásában, írásmagyarázataiban, azt ők hallják én tölem is. Négy vagy öt szerbet azonban mégis egyszer megkereszteltek, keresztelésökre Meyer is lejött. Meyerrel szemben is nagyon udvariasan viseltem magam, ebédre hívtam magamhoz és egy esteli biblíamagyarázataira is elmentem feleségemmel együtt.

A baptista-gyülekezet tehát meg lett alakítva úgy 1887—88-ban N.-Beeskereken néhány volt g.-keleti szerb és róm. kath. németből. Bodoki elment és jött egy új missionárius, a ki még most is itt van. Vlahovicsnak hívják. A barátságot ezzel is fentartottam és fent az összes baptistákkal, azokkal is, kik időközben idejöttek — 3—4 magyar család — s nem egyszer megesett, hogy esteli biblíamagyarázataimra csoportosan jöttek be 15—20-an. Én az én megszokott módomban szerint magyarázgattam és fejtegettem a lelki élet nagy titkait. Vlahovicsot azonban én már nem látogattam meg, ki e miatt nem egyszer tett szemrehányást is nekem, hogy én mint lelkész meg nem látogatom az ő beteg feleségét. Igaza is lehetett, mert hisz ők szerettek engem és egy g.-keleti és róm. kath. vallású gyermekeik hittani oktatását reám bízták; szívességgel azonban — akármire kértek — szívesen szolgáltam nekik és a többieknek is. Temetésre való hely kelle nekik, szívesen adtam; továbbá részes földet, pénzkölesönt, közbenjárást hatóságoknál vagy egyeseknél; s házamban is akármikor felkerestek, szívesen társalogtam velök és pedig nemcsak közönséges dolgokról, de az örök idvességökre tartozó nagy dolgokról is.

Es mi történik?! A múlt esztendő nyarán történt, meghal egyiknek egy baptista felesége, temetkezésére való helyet kértek tőlem és a sirnál egy irodást, annyival inkább, mert azt mondták, hogy e nőnek határozott óhaja volt reformátussá lenni. Kérésöket szívesen teljesítém. És ezen temetés után az egész szerb baptista

gyülekezet — 3 felnőtt tagból áll — mind hozzánk csatlakozott s azóta a mi templomainkba, összejöveleinkre járnak és velünk communálnak. Vlahovics pedig, a baptista pap, úgy maradt egyedül, árván . . . Én pedig ezeket preparálgatom és tekintem leendő hatalmas szerb református egyházunk magvainak, kik Pavlov Mitával az általam reformátusnak nevelt szerb ifjával immár 4-en vannak. A vidéken azonban már vannak 20—25-en és e múlt év húsvét ünnepében már egy conferentiát is tartottak egy megalakítandó református hitközösség érdekében.

Ime, az én fegyveremmel és módszeremmel vívott harc eredménye a baptistákkal szemben. Ohajtandó, vajha minél több lelkészársam hozná világosságra fegyvereit, harcolási módszerét s az elért eredményt, hogy így hadd győzzön közöttünk az, a mi jobb.*

Szalay József,
n.-beeskereki lelkész.

A D A T O K

a tiszántúli ev. ref. egyházkerület kebelében lévő egyházak történetéhez.

70. A nánási ev. ref. egyház történelme.

(Folytatás.)

Az 1881-iki debreceni zsinatnak a presbiteriumokra vonatkozó intézkedései alapján a nánási presbiterium áll 2 lelkész, 2 tanár vagy tanítóból, mint hivatalos tagokból, a választás útján előállítandó főgondnokból és 42 presbiterből. Minden 3 évben a presbiterium $\frac{1}{4}$ része kilép. Van ezenkívül egyházi közgyűlés, mely két annyi választott tagból áll, de a presbiteriek is tagjai a közgyűlésnek. Az egyházi közgyűlés azonban még eddig összehiva nem volt. 1892-ben több egyháztag kérdést intézven az iránt, hogy a közgyűlést miért nem hívják össze, kimondja az egyháztanács, hogy: „nem forgott fenn és nem forog fenn olyan ügy, mely a törvény értelmében az egyházi képviselő testület jog- és hatáskörébe tartoznék”.¹ A zsinati törvények értelmében 1881 febr. 27-én újra alakult presbiteriumban 12 póttag szerepel és a presbiterium kebelében felállítják a tanügyi, számvevő, gazdasági és kérvényi bizottságokat.

1887-ben a bizottságok így alakulnak: gymn. igazgató tanács, népiskolai szék, gazdasági, számvevő, kérvényi bizottságok.

1889-ben pedig március 6-án Kállay Imre főgondnokká választatván, a főgondnoki hivatalra nézve azt határozzák, hogy ezen hivatal időtartamát időről-időre határozzák meg és Kállayt ekkor 6 évre, 1894-ben pedig, a presbiterium megújítása alkalmával, 12 évre választják meg, jelezni akarva ezzel a közbizalmat. Ugyancsak 1889-ben az egyházi pénztárnok és algondnok hivatali időtartamát 3 évre határozták.

1892-ben jan. 6-án az anyagi ügyek rendszeres kezelésére felállítják az állandó számvevő bizottságot,

* Szívesen kiadtuk Szalay kollégánknak eme cikkét, mert eltekintve az ő subjectiv s e cikkben is előtérbe állított jellemrajzától, mely tulajdonképpen minden református lelkésznek a jellemrajza, a mennyiben ezen hit, lelki élet, bűn és a Jézus általi váltáság szükségérzete, vagy éppen becsület nélkül mi református lelkészt gondolni sem tudunk, — a baptistákkal szemben alkalmazott módszereit általában helyesnek tartjuk s mi is mindig azt hirdettük, még pedig szóval és betűvel egyaránt, hogy itt az inquisitívóval semmire sem megyünk. Galamb szelidségre, de egyszersmind kigyói okosságra van szükségünk s ha nem boldogulunk, magokra kell őket hagynunk. Ez a meggyőződésünk ma is s hogy ez a módszer N.-Beeskereken célra vezetett, annak csak örülni tudunk.
Szerk.

¹ Jegyzőkönyv 1892. évi 55. sz.

melynek kötelessége; hogy az egyházi és közalapi adó és iskolai tandíj-kivetést felülvizsgálja, az egyházi év elején költségvetést készít, a beveendőseget és kiadandóságot előírja, a pénztári könyveket időnként minél többször, de legfőleg három havi időközben, az egyházi év végén pedig mindenesetre megvizsgálja és lezárja. Az egyház ingó és ingatlan javairól leltárt vezet, az egyház kezelése alatt levő alapítványokról külön alapítványi könyvet készít, azt vezeti és nyilvántartja, munkásságáról pedig az egyháztanácsnak pontos jelentést ad.”

1894-ben a számvevő bizottság helyett egy számvevőt választanak 150 frt fizetéssel.

1896-ban ugyancsak az egyházi törvények értelmében alakítják meg 9 tagból a fegyelmi bizottságot.

Az egyházszervezet folytonos erősödésével lépést tart az anyagi ügyek rohamos fejlődése. Álljon itt összehasonlításként néhány év költségvetése.

1857/8-ban beveendőség 6420·06 $\frac{1}{5}$ frt, bevétel 6111·31 $\frac{4}{5}$ frt.

1873/4-ben bevétel 13,131 frt, kiadás 12,939 frt.

1878/9-ben bevétel 21397·66 frt, kiadás 18168·03 frt, maradvány 3229·63 frt.

1897-ben rendes szükséglet volt 27088·59 frt, rendkívüli szükséglet 2832·95 frt; összesen 29921·54 frt.

A lelkészek fizetése az 1888-ban megállapított díjlevél szerint: Kézpénz 168·00; 30 köből rozs 150·00 frt; 20 köből árpa 60·00 frt; 6 öl tüzi fa 84·00 frt; 25 font faggyú 5·00 frt; 45 katasztralis hold telek évi jövedelme 450·00 frt; 30 katasztralis hold évi jövedelme 210·00 frt; gazdálkodási ház és udvar 20·00 frt; telekföld után legelő 100·00 frt; stóla az egyházkerületi szabályzat szerint 600·00 frt, összesen 1847·00 frt.¹

Ezen sok rendbeli kiadásai mellett sem feledkezik meg az egyház, hogy jótékonyágának számos jelet adja. Nem számítva az egyes egyházaknak adott kisebb segélyeket, 1852-ben márc. 6-án 200 frt évi kamatnak megfelelő tőkét ajánlott meg a debreceni tanítóképezde javára egy tanszék felállítására, mely tanszéket a hajdúvárosok együtt állították fel. Ugyanakkor a közadakozásból a tápintézet részére nagyobb összeget szolgáltatnak be.

A Ráday-könyvtár megvásárlása alkalmával még egy 100 forintos részvény megvételére előre kötelezte magát és kötelezettségének meg is felelt. 1868-ban a debreceni főiskola újraépítésére 210 frtot szavaz meg, melynek évenkénti fizetésére 10 évre kötelezte magát.² 1878 május 30-án a tiszántúli középiskolai tanáregyesület számára 500 frtos alapítványt tett.³

A millenaris évben pedig a debreceni egyetem bölcsészeti karának felállítására tett 1000 frtos alapítványt.⁴

Lelkészek voltak ezen században Nánáson:

1799—1839-ig Jenei Mihály; 1823—1849-ig Igmándi Mihály; 1840—1860-ig Varga Lajos; 1849—1858-ig a gyengélkedő Igmándi helyett helyettes lelkész volt Pénzes József. 1859 helyettes lelkész: Pákozdy Lajos; rendes lelkész 1860. Pákozdy Lajos; 1861—1888-ig Katona Endre; 1888-tól Benkő Lajos.

A nánási egyházban a lelkek száma 1896-ban 13,746 volt.

Barcsa János,

h.-nánási gymn. tanár.

(Folyt. köv.)

¹ Jegyzőkönyv 1888. évi 4. sz.

² U. o. 1868. jan. 12-én 6p.

³ U. o. 1878. május 30.

⁴ U. o. 1896. évi 3. sz.

KÜLÖNFÉLÉK.

* * * * *

— Petőfi. —

* * * * *

Ünnepet ült július hó 30-ik napján az ország, a nagy költő halála után 50 évvel, az első nagyobb szabású országos ünnepet. Nem gyász-ünnep volt az, *nem halt meg az, ki milliókra szórta szíve, lánglelke drága kincseit.* hanem a halhatatlan költő dicsőségének diadalünnepé. Az országos ünnepély központja *Segesvár* s a mellette elterülő *fehéregyházai puszta* volt. Rendkívül nagy-szamu, s az ország minden reteleget — a legelőkelőbbektől a legkevésbéig — képviselő lelkes sokaság volt ott jelen; de ott volt szívében, lelkében minden magyar. Debrecenből a *törvényhatóság* (Roncsik Lajos és Oláh Károly által), a *főiskola* (a tanárok részéről dr. Ozory István jogakad. dékán, az ifjuság részéről Kun Béla joghallgató által), a *Csokonai kör* (Géresi Kálmán főigazgató és Konez Ákos hírlapíró által) vettek részt küldöttségileg az ünnepélyen. E mellett az ország kisebb-nagyobb helyei, elkezdve Budapesttel, vetekedve rendeztek helyi ünnepeket a nagy költő emlékének. Debrecenben a *Csokonai-kör* díszes emléktáblával jelölte meg ez alkalommal azt a házat (Battyányi utca 16. sz.), melyben a nagy költő családjával hosszabb időn át lakott, s annak felavató ünnepélyén egyebek közt az ünnepi beszédet *Ferenczy Gyula* tanár tartotta. Folytatólag pedig a *főiskolai Ifjuság* tartott ünnepélyt a kollegiumban, a költő szobra előtt. Magyar ref. egyházunk az ország összeségével egyetemben hálát rebeg a nagy Istennek, hogy Petőfit, a szabadság felkent apostolát és lánglelkű dalnokát magunkénak vallhatjuk.

— **Augusztus 2.** „Emlékezést, emlékezést nekik!” Ötven évvel ezelőtt vivatott e napon a *debreceni csata*, mely a diadalokban oly fényes 1848—49-ik évi szabadságharc ekkorra rohamosan közeledő gyászos végének szomorú előjelévé lett. E szomorú emlékű nap a főiskolai ifjuság vezetése alatt állandóan kegyeletes ünnepelés-tárgya volt Debrecen lakosságának. Most pedig az ötven éves évfordulón maga a városi közgyűlés vette kezébe az ünnepély rendezését. És elrendelte, hogy az a díszes emlék, mely eredetileg az elesett hősök sírjára volt szánva, de 32 évvel ezelőtt az akkori nyomott helyzetben ideiglenesen a főiskola előtti emlékkertbe állítottatott fel, a művészi kivitelű *haldokló oroszlán*, rendeltetése helyére a honvédsírokra áttéssék; a csatatér helye azon halmon, ahonnan *Nagy-Sándor* tábornok vezényelte vitéz csapatait, imponans emlékoszloppal jelöltessék. (Egyben kimondatott, hogy az emlékkertből eltávolított oroszlán helyébe *szabadság szobor* fog állittatni.) Az ünnepély két főrészből állott. Délelőt mindenik vallásfelekezet isteniszteletet tartott, a hatóságok, testületek és a lakosság nagy számának jelenlétében, így a zsufolásig megtelt Nagytemplomban *Dicsőfi József* lelkész mondott szívet-lelket megindító imát. Délután pedig a honvédsírokon és a város nyugoti részén fekvő csatatéren felállított emlékek előtt, beláthatlan nép jelenlétében folyt le a megállapított sorrend szerint a kegyeletes ünnepély. A rendezőség a főisk. ifjuságunk közreműködésére mindkét helyen megfelelő tért nyitott. A méltó helyeiken álló emlékköveket immár koszorúk borítják; fűzzünk egy pár levélkét mi is azokhoz szíveinkben a szabadságért küzdő, életüket feláldozó hősökre való kegyeletes megemlékezéssel.

— **Értesítés.** A tiszai ág. hitv. evang. egyházkerület *eperjesi kollegiumának* jogakadémiáján az

1899—1900. tanévre a beiratások f. évi szeptember 1-étől 8-áig eszkozlendők; az előadások pedig szeptember 9-ikén veszik kezdetüket. Utólagos felvételnél szept. 9—11-ik napjain dékáni-, azután pedig tanári-kari engedéllyel lehet helye. Azok az egyéves önkéntesek, a kik tényleges katonai szolgálatukat f. évi szeptember hó végén fejezik be, október 1—8. napjain iratkozhatnak be. A vizsgálatok határideje szeptember 1-étől 15-éig terjed. — A jogakadémiai hallgatók vallásfelekezeti különbség nélkül részesülhetnek a kollegium kebelében fennálló tápintézet kedvezményeiben (az erre nézve megállapított felévi díjak a következők: ebéd és vacsoráért 31 frt, ebédért 19 frt). Az erre érdemesek igényt tarthatnak a kollegium által évenként kiosztatni szokott ösztöndíjakra; valamint a szegénysorsúak tandíjmentességre, tápintézeti díj elengedésére s a jelemtékény alapítvánnyal rendelkező „Jogász segély-egylet” támogatására számíthatnak. A jogakadémiai ifjusági-, valamint a kollegiumi nagy könyvtár a hallgatók rendelkezésére fog állani. Mindennemű felvilágosításokkal szívesen szolgál a *jogakadémia igazgatósága*.

— **E. Kovács Gyula.**

Debreceni főiskolánk theologus növendéke volt egykor az ország hírhű színművész, kinek a segesvári lélekemelő ünnepek alkalmából bekövetkezett hirtelen halála oly általános megdöbbenést keltett. Szíve-lelke összes tehetségét kiöntötte az ünnepélyen Jókai Apotheosisába és mikor az utolsó szó elhangzott ajakán, aléltan összerogyott s aztán három napon át vívódott a halállal, mely végre is — e hó 2-ik napján — diadal-maskodott felette. Így mult ki a testileg is erőteljes férfiú 60 éves korában. „Ott essem el én a harc mezején”, — meghatóan betelt ő rajta is. Velünk együtt barátainak, tisztelőinek kiterjedt köre, a színészet minden igaz barátja kegyelettel őrzi a hivatott művész emlékezetét.

— **Iskolai értesítők.** Az elmúlt június hó végén és július hó folyamán egymásután kaptuk a kebelbeli és a többi református közép- és felső iskolák értesítőit, a közelebb bevégezett tanévről. Így a debreceni kollegium 3 tanszakáról kiadott 3 külön értesítőt, a karcagi, mezőtúri, kisujszállási, békési, szatmári, hódmezővásárhelyi gymnasiumok értesítőit, továbbá a kolozsvári, székelyudvarhelyi, nagyenyedi, zilahi nagykörösi, kecskeméti értesítőket. stb. Rajta leszünk, hogy a mennyiben időnk és terünk engedi, legalább összefoglaló ismertetését adjuk azoknak.

— **Népiskolai olvasókönyv.** Egyházkerületünk népiskolai tankönyv kiadványainak sora új kötettel gazdagodott. E kötet az olvasó könyvekre korábban hirdetett pályázat eredményeképpen úgy jött létre, hogy — abszolút értékű pályamű hiányában — az arra ajánlkozó pályázók műveiből és közreműködésével egy külön szerkesztő bizottság állította azt egybe. Egyelőre az első kötet készült el s bocsátatik forgalomba a következő cím alatt: „*Református népiskolai olvasókönyv az elemi II. osztály számára.*” Ára 20 kr. A munka sajtó alatt van és augusztus hó 20-ik napjától fogva a többi népiskolai kiadványokkal együtt az egyházkerületi tankönyvraktárból megszerezhető.

— **Értesítésül.** A megszavazott tökesegélyek szétküldése egy heti időt késni fog, mert az utalványozás csak a közelebbi gazdasági tanácsülésben történhetik meg. Addig türelmet kér a pénztári hivatal.

— **Frauenfelder Arnold** svájci végzett hittan-hallgató e hó 18-án Debrecenbe érkezik, hogy a kollegiumot s általában a város nevezetességeit megtekintse. Frauenfelder, a kinek atyja református lelkész Schaffhausenben, most végzi be theologiai tanulmányait a marburgi

(Hessen) egyetemen s hosszabb körutat szándékszik tenni. Körutjában hazánkat is meglátogatja, hogy itt a református egyházi életet, a mely iránt Svájcban oly meleg érdeklődéssel viseltetnek, behatóbban tanulmányozhassa. Az érdekes vendég kalauzolását Magyarországon e sorok írója vállalta magára, a kit Frauenfelderhez a bási theologiai alumneumban kötött ismeretség folytán meleg barátság fűz Szabad legyen remélni, hogy egyházi férfiaink az ifju svájci vendéget, a ki nem kimélve a költséget, lelkesedéstől áthatottan jön hazánkba hitrokoni felkeresésére mindenütt, a hol megjelenik, melegen és rokonszenvesen fogadják. Bethlen, 1899. aug. 1. Veress István, ev. ref. s.-lelkész.

— **Kérelem a tiszántúli ev. ref. egyházkerület nt. esperes uraihoz.** A kikutathatatlan bölcseségű isteni gondviselés megfosztván engemet jó feleségetől s két kis gyermekemmel szerető édes anyuktól: ezek neveltetési gondja sokszoros súlyjal nehezedett ream, úgy hogy nagymérvű hivatali elfoglaltságaim közepette gyermekgondozó apai kötelességemnek, érzem, keleti megfélemleni nem is volnék képes. Keresek tehát egy református vallású, művelt lelkű, szellemű, ép kedélyű, idősebb, de nem elesett, nem munkaképtelen, egyedül álló özvegyasszonyt, kinek magának is voltak gyermekei, s kinek legfőbb teendője az volna, hogy általunk eddig, úgy gondolom, jól nevelt két kis gyermeket, 11-ik életévében járó Anna leányomat és 8-ik életévében járó Béla fiacskámot, kik mindkéit nyilvános iskolák növendékei, minden szépben és jóban vezesse, oktassa, szabad óráikban, mikor én nem érek reá, velök legyen, s ezen gyermekgondozás mellett egész háztartásomat vezesse, jó rendben, tisztán fentartsa. Egy úri nőt keresek, ki első legyen házamban, asztalomnál, akkor is, ha esetleg vendégeim vannak. Egyszerű, de kényelemmel berendezett házamban való teljes ellátás mellett havi 20 forint díjat biztosítanék egy olyan, ötven éven felül levő nőnek, ki a fentebbi igényeknek megfelelt. Igaz tisztelettel, testvéri szeretettel és bizalommal kérem egyházkerületünk nagytiszt. esperes urait, álljanak e reám nézve véghetetlen nagyfontosságú ügyben támogatásra, s ha volna egyházmegyéjük területén özvegy lelkészné, tanárné, vagy bármely más művelt állást elfoglalt egyén özvegye, ki képes volna az elsorolt kívánalmaknak lehetőleg mind megfelelni, s hajlandó volna a felajánlott díjért ezen helyet elfoglalni, szíveskedjenek őt arra felszólítani. Tudom, hogy sok ajánkozást kaphatnék, de kijelentem, csak azt fogom tekintetbe venni, mely az illető lelkész úr s a nagytiszt. esperes urak ajánló soraival érkezik hozzám. Ha aztán ilyen is több érkezne, választanom azt, kit Isten ujja, mint legalkalmasabbat, jelölne ki előttem. Az állás szeptember tiz első napja alatt már elfoglalandó volna. Esdve kérem még egyszer a nt. esperes urak szíves támogatását. Csiky Lajos, theologiai tanár.

x **Első Leánykiházasítási Egylet m. sz.** Folyó évi július hóban 1437 jutalékrész irattatott be és nászjutalékok fejében 20.039 frt 10 kr. fizettetett ki. 1899. január 1-től július 31-ig beirt összes jutalékrészek száma 7901 és a kiűzetett nászjutalék összege 140,153 frt 92 kr. Debrecen és Hajdumegye vezérképviselője Baum Miksa Miklós-utca 11. szám.

Szerkesztői üzenetek.

V. Gy., N. I. Becses küldeményeikei köszönettel vettük s közelebb felhasználjuk.

TARTALOMJEGYZÉK: A debreceni főgymnasium túlnépessége. Tanügybarát. — A lelkészi hivatal megszilárdítása. Exul. — „Egy szép levél” után. Balogh Ferenc. — T á r c a: Imádság.

Szél Kálmán. — Egyháztörténelmi adatok. Földvály László. — Közéletünk: Az én baptistákkal való küzdelmem. Szalay József. — Adatok a tiszántúli ev. ref. egyházkerület kebelében lévő egyházak történetéhez: 70. A nánási ev. ref. egyháztörténete. Barcsa János. — Különfélék. — Szerkesztői üzenetek.

Felelős szerkesztő: **SASS BÉLA.**

Szerkesztő-társ: **Eröss Lajos.**

Pályázat.

A **püspökladányi** lemondás folytán üresedésbe jött **1-ső osztályú lelkészi állomásra**, mely hivatalosan 2100 forintra van értékelve, pályázat hirdettetik.

A szabályszerűen felszerelt pályázati kérvények **f. év aug. 27-ig** az alsószabolcs-hajduvidéki esperesi hivatalhoz, Hajdu-Szoboszióra küldendők.

Debrecen, 1899 július 31.

A püspök helyett:
Zsigmond Sándor,
egyh. ker. főjegyző.

Pályázat

a nagykarolyi ev. ref. egyházmegyébe kebeleztet, halálozás által üresedésbe jött **ér-endréd** egyház **III-ad osztályú lelkészi állomására**, melynek évi javadalma — hivatalos becslés szerint — 669 frt 10 kr.

A megválasztandó az egyházmegyei gyámintézetnek jótéteményes tagja, a mennyiben ez 1 és $\frac{1}{2}$ jövedelmi százalék befizetése után évenként, fizeti helyette állandóan az országos gyámintézetbe a 2 és $\frac{1}{2}$ %-os évi járulékot, valamint — ha még nem fizette volna — a 30%-os beletti díjat is; első évi jövedelmének felét azonban — a stolarékat kivéve — az elhalt lelkész özvegyének kiadni köteles.

Pályázati határidő **aug. 31. bezárólag**, a mikorra a szabályszerű pályázatok Segesvári József espereshez Kántor-Jánosiba (Szatmár m., p. h.) küldendők.

Debrecen, 1899 aug. 3.

Kiss Áron,
püspök.

Pályázati hirdetés helyettes tanári állásra.

A **hódmező-vásárhelyi** ev. ref. főgymnasiumnál a rendes tanár betegsége következtében a **történelmi és latin nyelvi** tanszékre az 1899—1900. iskolai évre **helyettes tanár** kerestetik, kinek javadalma évi 800 frt fizetés és 100 frt lakáspénz. A választásnál az ev. ref. vallásúak előnyben részesülnek. Az állás 1899. évi szept. 1-én foglalandó el. A kellően felszerelt folyamodványok **f. évi aug. 18-ig** küldendők be nt. **Szabó János** esperes-lelkész úrhoz, mint a h.-m.-vásárhelyi ev. ref. egyháztanács elnökéhez.

Hódmező-Vásárhelyt, 1899 jul. 20-án.

Szeremlei Sámuel,
a főgymn. igazgató-tanács elnöke.

Pályásati hirdetés.

A **békési** ev. ref. egyház az előléptetés folytán megüresedett központi III-ik osztályú elemi fi-iskola „A” szakasz **tanítói állására** pályázatot hirdet.

Évi javadalom: 200 frt készpénz; kilenc hold föld haszonélvezete, melynek összes adóját az egyház fizeti; tizenegy hold föld helyett 77 forint; tizenkét hectoliter 30 liter búza, ugyanannyi árpa; lakbér fejében 100 frt. Ötödéves korpótlék az állampénztárból.

E fizetés az országos nyugdíj-alapnál 500 forintra van értékelve korpótlékon kívül.

Kellőleg felszerelt kérvények **augusztus hó 15-ig** alulírottához küldendők.

Békés, 1899 jul. 24.

Kecskeméti Ferenc,
lelkész, iskolaszéki einök.

2-2

Pályásat.

A **bihar-udvari-i** ev. reform. egyház **segédtanítói állomására** pályázatot hirdet

Javadalma: 400 frt készpénz s 1 szobából álló lakás az iskola épületében.

Kötelesség: a II. és II. fosztály tanítása.

Csak ev. reform. vallásúak kellőleg felszerelt pályázatait **f. évi aug. 20-ig** alulírottához küldendők.

Bihar-Udvari, 1899. aug. 3.

Szabó Imre,
ev. ref. lelkész.

1-2

Pályásat

a **nagy-léta-i** ev. ref. I. és II. osztályú **fitanítói állomásra.**

Javadalma: 400 frt készpénz, kenyér, kenyérszék, földi lakás, lakbér, lakbér helyett 77 forint; tizenkét hectoliter 30 liter búza, ugyanannyi árpa; lakbér fejében 100 frt. Ötödéves korpótlék az állampénztárból.

Kötelesség: a II. és II. fosztály tanítása.

tanítás, kánonika órákon és lelkész akadályoztatása esetén prédikálás és ünnepkövetek ellátása.

Az állomás szept. 1-én elfoglalandó. Kérvények **aug. 15-ig** alulírottához küldendők. Megválasztott egy próbaév után állandósíttatik.

Nagy-Léta, 1899 július 31.

Marjai Péter,
ev. ref. lelkész.

Pályásat.

A **raádi** ref. **kántortanítóságra** pályázat hirdetik.

Fizetés: Lakás, jó nagy kert, állam és egyház által előlegesen fizetendő 400 frton kívül különböző címeken 50 frt érték.

Kötelesség: Az osztatlan, vegyes iskola vezetésén és a kántori teendőkön kívül a kánonikus órákon és lelkész akadályoztatása esetén lelkész helyettesítése.

Pályázati határidő **f. évi aug. hó 25-ike.** Az állás szeptember elején elfoglalandó.

Raad (u. p. Kemece), 1899 jul. 31.

Zsindely Jenő,
ev. ref. lelkész.

Segédlelkéss kerestetik

Bihar-Diószegre, alulírott mellé.

Fizetés: teljes ellátás (mosáson kívül) és évi 150 frt; ezenkívül legalább 30 frt mellekjövedelem.

Templomi szolgálatot a segédlelkész csak minden második héten teljesíti, mivel azt vele alulírott megosztja.

Vállalkozni szándékozók levélbeli megkereséssel

alulírottához fordulni

Bihar-Diószeg, 1899 aug. 2

Papp Gusztáv,
ev. ref. lelkész.

NEUMANN M.

a t. t. ev. ref. egyházkerületben lakó lelkészek, tanárok és tanítók ruhaszállítója
DEBRECEN, Főter, a m. kir. postával szemben.

Ezen legelterjedtebb és legjobb hírnévnek örvendő, az ország legnagyobb és legrégebb

férfi-, fiu- és gyermek-ruha telepe,

tisztelettel tudomásul hozza, hogy a tavaszi idényre szükséges kész árukkal dusan el van látva s a nagytiszteletű urak b. pártfogását úgy, mint eddig továbbra is kéri.

Ruhák megrendelésre, mérték szerint is készíttetnek.

☞ Czégemre kérek figyelni! ☜

NEUMANN M. czége 54 év előtt lett alapítva.